

סלי גרכט

בובה

התקופה - אביב 1941, מלחמת העולם השנייה בעיצומה. משפחתי המונה ארבע נפשות: אמי, אבי, אחי ואני - עדין בספייה, בירת בולגריה. החוקים נגד היהודים מחריפים מיום ליום, ותוך מספר שבועות יגיע הצו להגלייתנו מסופיה לעיר שדה.

בחילת חודש מארס מלאו לי חמש שנים וליום הולדתי קבדתי בובה יפפיה. עיניה כחולות ושערה בלונדיני וכאשר השכיבו אותה עצמה את עיניה והשמיעה קול בכי תינוקי. בסוף שבוע זה התארחנו אצל קרובי משפחה. כאשר הגענו למארחים נזכרתי שלא לקחתי את הבובה, כמובן רציתי להתפאר בה. התעקשתי לחזור לבית ובככי קורע לב הצלחתי לשכנע את אחי שילוזה אותי.

הגענו לבית, לקחתי את הבובה וכבר בדרךנו ושמעה אעקקה מחרישת אזניים ומטוסים גרמניים החלו להטיל פצצות מעל פתורי סופיה.

מתוך פחד ובהלה הפלתי את הבובה, עיניה נמלו לתוך הראש, מאמצים רבים השקיע אבי על מנת לתקן את הבובה אך ללא הצלחה.

בובתי ליוותה אותי עד עלייתנו לארץ ישראל בשנת 1948. היא נשארה בסופיה. כעבור זמן עם עלייתם של קרובי משפחה לארץ גם בובתי הפיעה.

היא שוב נעלמה אך כשנולד בני בשנות הששים של המאה הקודמת, שבה והופיעה משום מקום ואז החלטנו להנציח אותה בתמונה שנשמרת עד היום.

ואולי נכדיי או ניניי ימצאו אותה טמונה בארנו עם חפצים ישנים בבידום!!

צילה אוסט

צמח בר

שנת 1940. שואה בחוץ. אמה שלי נרצחה כשהלכה להביא מים מן הנחל. המלנים רצחו אותה. היה עליה מעיל מרונה יוקרתי, אז ירד בה דמה התפשט על המים הקמאים. הייתי בת שנה. אבא המליט להציל אותי בכל מחיר. אבי יוחן כחושים חדים ואומץ לב ובכונתם הציל, לא רק אותי, אלא בני משפחה נוספים שברחו עימו. אבא הפקיד אותי אצל נזיה צעירה בעיירה פולנית שעברה לשטחי רוסיה. היתה זו עסקת חבילה. אבא ידע לא ולאהה המבוגרת לנסך ומצרכים ובתמורה ידעו לצרכי. הייתי תנוקת תולת עיניים ובהרית שיער. תנוקת שקטה שלמדה לצמצם את עצמה.

זמן מה חלף והעסקה להצלת חיי התפתחה. אבי והגויה הצעירה וישאו יחד הביאו לעולם בת ובן נוספים. המלחמה כבר תמה אך לא עבורי. אבא המשיך לרדוד בניירות ולסחור במצרכים שונים. אני בבית אחי החורגת, היא שונאת אותי, מונעת אכול מפי ומנדה אותי כשמתחשק לה. אני בת חמש ושפחה. אבא אינו מאמין לדבריי, ולמה שיאמין? כשהוא חוזר בסופי שבוע הביתה הגויה מאכילה אותי, מליבשה אותי בבגדים יפים ויוצרת מראית עין של משפחה אהבת. באחד הימים כשהיא קונה סוכרייה על מקל לילדיה, אני מגלה במקרה שאני יהודיה. לי אינה רוצה לקנות. אני שואלת למה והגויה עונה, את יזיבוקה. על דרך הדחייה למדתי על מצאי.

ויום אחד מתאהבת הגויה בנכר פולני צעיר ויפה ויוקמת תוכנית פעולה: היא תמסס את אבא לבית הסוהר, היא ואהובה יברחו בלילה עם שני הילדים שמעולם לא חשלו שהם אחים שלי, ואותי ישאירו לופשי. ילדה בת 8.

בבקר כשקמתי אל דירה ריקה התמלאתי בהלה, רצתי אל תחת המשטרה שמול ביתנו. השוטרים הביאו אותי אל אבא. תמונה שלא תישכח. אבא הגבוה, הרזה, האמץ מביט אלי מאחורי סוגרים ואני מספרת לו שההיא ברחת עם שני ילדיו ונכר פולני אחד. אבא החזק דופק ראשו בסוגרי הברזל ומתחיל למחט את שיער ראשו. לבי עם אבא, אך אוכל לעזור לו!

מעבירים אותי לדודי, אחי. אני, גם שם אני זרה, שפחה קטנה שחייה הפקר. עם הרדוד ומשפחתו אני עולה לארץ בגיל 10. הדודי, אשתו ובנותיו התעייפו ממני. מעבירים אותי לעליית הנוער, וכעת אני ילדת חוץ בקיבוץ דפנה בגוה דודתי. גם בקיבוץ אני צמח בר. ללא שורשים, ללא בית. אבל בקיבוץ צומחת לה אהבה. אנקוויי וישאים ברוח אל יעקוב. לראשונה בחיי אני בבית, בחיק בעלי.

לזכרו של בעלי ואהובי שנמדר מיתנו לעולמים ביולי 2013.

אלכסנדר ווסקוב

הישרדות

תמונה ממחנה ריכוז. התמונה מול עיני כל החיים. אני שוא אותה כל מעם מחדש.

סתיו 43. קול קשה בוקע מן הרמקול, קורא לנו לצאת לרחבת המתה. מאות יהודים יוצאים החוצה, כמו עדר ענק שמצידיו עומדים חיילים גרמנים ואיטלקיים. הם מכוונים בדחיפות, צעקות, מלקות שוט ויריות. כמו עדר של פרות מכוונים אותנו.

הייתי בן תשע, ראשי בטבה. מותני הסובבים אותי: אחי ודודי עם משפחתנו. עמדנו בפתח, לא מבינים מה קורה.

הסתכלתי על המפקד הגרמני, איש גדול עם כפפות עור, מגפיים שחורים ונידו שוט. פתאום הוא זז לטון שלי, נקישות מגפיו הרעישו את השקט. הוא הסתכל עלי והמשיך אל אם צעירה שחבקה את תינוקה; התינוק חבוי בין ידיה ורק רגליו משתשלות מהחיבוק. הגרמני החזיק בגל העיריה ומשך. הקטן ניתק מאמו, בן תשעה חודשים, לא יתה, בפראות, בשתי אצבעות עטומות בכפפה הניף את התינוק מעלה והתרחק מהעדר כדי שיראו כולם. הוא החזיק בתינוק כמו שאוחזים בתרנגולת, ראשו כלפי מטה, הקהל הביט בפתח. הגרמני הוציא אקדח וירה בתינוק כדור בראש. אז זרק אותו לאדמה בזלזול.

זה מלווה אותי כל החיים, ה"יימח שמו" עמד שם ונתן דוגמה כיצד מתנהגים עם יהודים.

הייתי בן 9 אבל אני זוכר שהזדעזעתי מכך שאנו חבורה כל כך גדולה של אנשים שלא קמים להילחם באיש אחד רשע עם כפפות.

היום, ממרחק השנים אני מסתכל בהערכה בילד הצופה בזוועות וקול קטן קורא בתוכי, "הילחם על חיך, הילחם, נקום", אותו ילד שעינו תמיד חיפשה חריצים דרכם אפשר לשרוד את המלחמה הארוכה.

חיים ארביב

ארנק הקסם...

אני מתקשה להאמין בניסים אך לעתים קורה שהגורל מתעתע בנו, לטובה או לרעה, ולנו אין שליטה עליו:

הזמן: לילה אחד מלילותיה האפלים של מלחמת העולם השנייה; המקום: כפר יד עיר הולדתי בנא"י שבגלב. אני בן 6-7, אימא דל אוחזת בידי בחזקה ושנינו מתרצצים לחפש מקום מחסה מפני הפצצות בעלות-הכבית נגד הכוחות הגרמניים שכבשו זה עתה את המקום.

לפתע אני מבוזבז בשתי רחובות הולכות ומתקדמות לעברנו: אנחנו קובאים על מקומנו, כשהגיעו עד אלינו זיהיתי אנשי צבא עם מדים מלאי עיטורים מבריקים; אחד מהם שולח אלומת אוויר הישר לעיניי, אני מסתנווץ; אחוז אימה, הם מחליפים מבטים ולאזוניי מניעים מלמולים; לפתע אחד מהם מבזיז את ידו לכיס ושולף... ארנק; הוא פותח את הארנק ומוציא ממנו שטר כסף חדש כאילו זה עתה יצא מתחת למכש הדפוס הגרמני; הוא מושיט לי אותו; אני לוקח, השניים מסתלקים ואימא נושמת לדוחה.

מאז לא חרפה חמוי התמונה הזו לצד הסקרנות: כיצד זה קרה אחרי תלאות מחנה הריכוז גאדז - ארנק נשלף ולא... אקדח?

ציפי דילר

יש לי את כולם לידי

שרגב בעלי ואני נמצאים היום באחת התקומות המאפשרות בחיינו, אני חציה לעזור את הרגע, כל רגע ורגע. מה עוד אנכי לבקש לאחר כל תלואות המלחמה? העבר הבורא ושאר בין דפי הספר שמכתיבי, אני חמוסת ככל שניתן.

מה עוד אנקש בחיי?

טלדו לך שלוש ילדים נפלאים ומבטיח נכדים מדרוימים, כך אמרים כל הסבים והסבתות, ובצדק, יש לי את כולם לידי, אני מלווה בתנועת יד את המילים הללו שהן המציית המרשתי של אבי - מיישגרי בולטו בידו. כך יד נמלחת וזו האספות האנכנות מלימה, בתנועת אחריו שלושטה, יש לי את כולם לידי.

מה עוד אנקש בחיי?

דוטיבה לנטא זאת ועמי ועמי.

שמור נא אלי על זה הבית, על כל אלה, על כל אלה, אנא שמור אלי הטוב!

טוני טורלטאוב

מזכרת

הידיעה על סיום המלחמה תפשה אותנו בבטן האדמה. יצאנו מהבונקר כמו עכברים, כל מעט האדמה מוציאה עוד אחד ועוד אחד ולכולם מטרה משותפת, לפגוש את המשפחה.

הייתי בת 14 כשהסתיימה המלחמה. התחברנו אחד לשני והתחלנו לדוד. נסעתי לטייית הולדתי כשמילצ'ילנה שבליצ'יה. ניליתי שהמלחמה מחקה את אמי ושלושת אחיי. הם נשארו באשפוז. אבי ושתי אחיותיי שרדו.

התנגעתי למשפחה שלי, רצייתי לכל הפחות לנעת בתצלומים שלהם, אבל לא היה לי כולם, דבר לא היה לנו כשיצאנו מהשואה. בפשמילצ'ילנה מצאתי בית הרוס. העבר שלי יוקבר.

מאו אני מתגעגעת לתצלומים משפחתיים, אישורים לכן שהיו לנו מעט חיים אחרים, רגילים, יפים, מלאים, שפויים. או מדמיון את היקרים לי. כולם מופיעים כמו מוזלמים, והנורא מכל – אין כנים. אני רוצה את אמא והיא מופיעה בדמיוני מעורפלת ללא פנים.

כשמתחילים קורס הצילום – ודלקתי. לי עצמי אין אלבום משפחתי אך ליקרים שלי אני רוצה להשאיר אלבום, רוצה לצלם את אחותי כך שכל צילום ישקף את אהבתי הגדולה אליהם. שאוכל לראות אותם בברור, שיוכלו הם לראות אותי ברורה.

ברורה – כפי שאני רוצה לראות את אמי.

יפה גרינולד

רומן ישראלי

שחררה את הביישנית ששכנה בתוכי ומצאתי עצמי משוחחת בפתיחות. דוד הביט בנערה עם שמלת הפרחים הירוקים. בסוף הערב בקש להסיע אותי הביתה על הווסקה שלו, עמדנו ושוחחנו שעות חחת חלון ביתי ומאז נכנסנו מידי ערב. המבטא הזר שלו אכן הפריע לי, אך רק לזמן קצר – הזמן שלקח לי להתאהב בדוד.

מעבור חודש מיום היכרותנו דוד בקש ממני לכנוש את משפחתו והמזומצמת והיקרה לליבו, את דודנו והיחידה ושתי בנותיה ששרדו את השואה. הסכמתי. כנשתי משפחה מקסימה ואצילה, נעימת הליכות ומשכילה, דרך הכרתי את שורשיו של דוד.

מעבור שבוע מהיום בו נכנסתי עם משפחתו, הציע לי דוד וישואין. בקשתו שנמתין עוד קצת, שניכר זה את זה טוב יותר, אך דוד התנגד. הוא היה נחוש להתחתן.

ארבעה חודשים וחצי חלפו. מאוהבת מעל הראש יצאתי מביתו לחומה, כשהוריי לצדי. בדרכי לבחור לבי, דוד גרינולד מסלובקיה. היחיד ממשפחתו הנרעינית ששרד את השואה. יושבי בית הקפה רוול מחאו לי כפיים. מלאו לי 26 וללא ספק קבלתי מתנה נפלאה,

מאז ועד לפטירתו לפני כ-4 שנים לא נפרדנו.

ארבעה חודשים וחצי חלפו עד שהחלטנו להינשא. היינו צבנית רווקה כבת 25, גרתי ברחוב דיזנגוף מעל קפה רוול, ממש במרכז העיניים. קיוויתי להכיר בחור יפה, גבוה וחכם. רציתי שתהיה בינינו כימיה. ועוד דבר, רציתי שיהיה לי ילד הארץ. המבטא הזר, אולי גם המטאלית של יוצאי השואה הייתה זהה לי. בכל ערב נהגנו לבקרנו בת דודה משם, היחידה ששרדה, היא סמרה ולא יכלה להפסיק לספר. הייתי נערה צעירה, הקשבתי ובכיתי. בכיתי והקשבתי.

לאחר שהשתחררתי מהצבא עברתי כמזכירה בבית המשפט. בקיץ 61 יצאתי לחופשה שנתיים בבית הבראה בקיבוץ חניתה. יצאתי לבד וטוב שכך, כיוון שהדבר עודד אותי לקשור שיחה עם כמה צעירים "מבריאים" כמוני, עובדי חברת החשמל. אחד מהם התלהב ממני ועד מהרה הציע לי שידוך. הוא שלף מכיסו תמונה של בחור צעיר, בעל עיניים חייכניות וזקן מקסים ומסופת.

"זהו דוד, הוא ניצול שואה", אמר.

"אותו או מוכנה להכיר", השבתי מיד. אינטואיציה ברורה והיתה לי לבין, הוא מאוד מצא חן בעיניי, והוא נראה לי צבר אף יותר ממני.

החלטנו שויפנס בערב שישו בדירת ה'שדכן' בחולון. הבחור שפגשתי היה יפה מהמתונה שראיתי. האווירה המתוחה

מזל דוד סיבהי

חוכמת חיים

הורי נדרה ושלוס סיבירי נודעו ברבים בשל יושרם, ענוותם, תמימות דרכם, אצילות נפשם, רוחב לבבם וידענותם המופלגת בתורה. הם היו זוג ללא רבב והורים שאין כמותם. בדרכם הספוגה בחוכמת המקורות ובחוכמת הלב למדוני הוריי ערכים ודרך ארץ.

אבי היה רב ושוחט וכשהגענו לראשון לציון מתח חנות מכולת ואילו אמי אשה נדיבה וחכמה – גדלה בחצרנו פרות, תירס ושתילי גת שאת תוצותם מכרה. בשל כך וגם בשל אופייה הפך ביתנו למרכז חברתי.

כשהייתי נערה היה לי סדר יום קבוע, בבוקר הלכתי לבית הספר, בצהריים הכתי שיעורים ואחר הצהריים קודש למשחקים. כיון שהייתי תלמידה טובה ותברותית התאקלמתי היטב בין התלמידים האשכנזים – ילדיהם של ראשוני המושבה ראשון לציון. התארחתי בבתיהם היפים ורציתי שגם הבית שלנו יראה כמו בתי חבריי, גדול ומלא בחפצים.

יום אחד שאלתי את אבא, "למה אנתנו לא עשירים?", אבא שאל אותי, "מה זה עשירי?", "עשיר זה שיש לו רדיו וארון בבית", עניתי, "חשבתי שאת חכמה", ענה לי אבא והמשיך, "עשיר הוא מי שיש לו עיניים, שיניים, ידיים ורגליים". ובהיותי ילדה חכמה הבנתי את המסר של אבא וביום אחר שאל אותי אבא, "למה את עצובית?", "מישהו קלל אותי", הציק לי, עניתי, "חלמדי לקבל את הרע כמו את הטוב",

אמר אבא, "ואיך אעשה זאת?", "בכל פעם שיבוא הנער להכות אותך תצטקי עליו אמן בראשי תיבות", ???, לא הבנתי, "אמן בראשי תיבות הרי זה, ארור מקלל נפשי", הסביר אבא.

בפעם הבאה כשקרבו אלי הנער המצויק חייכתי ושרתי לו "אמן בראשי תיבות, אמן בראשי תיבות". מן ההפתעה מנה והלך לאחור.

ככל שתולפית השנים, הסיפורים המשלים, דברי החוכמה וההומור של הורי מתנגנים בתוכי. בגישתם המיוחדת, למדוני הורי על החיים.

